

Nr ew. 95/97/P 96044/DSP

CZERWIEC 1997

I. CZĘŚĆ OGÓLNA

1. Charakterystyka kontroli

- 1.1. **Temat:** Tworzenie i wykorzystanie funduszy na cele prywatyzacyjne.
- 1.2. **Numer:** P/96/044
- 1.3. **Rodzaj:** Kontrola planowa, ujęta w planie kontroli na II i III kwartał 1996 r.
- 1.4. **Inicjator:** Najwyższa Izba Kontroli
- 1.5. **Cel:** Ocena tworzenia i wykorzystania funduszy na cele prywatyzacyjne w przedsiębiorstwach państwowych oraz w spółkach, powstałych na skutek przekształceń własnościowych tych przedsiębiorstw w powiązaniu z ich sytuacją ekonomiczną, przebiegiem prywatyzacji i udziału w niej załóg przedsiębiorstw.
- 1.6. **Badany okres:** Od czasu utworzenia funduszu na cele prywatyzacyjne w kontrolowanym podmiocie do końca 1995 r., w uzasadnionych przypadkach dla diagnozy stanu ekonomicznego przedsiębiorstw i spółek analizie poddano również sprawozdania finansowe z 1996 r.
- 1.7. **Czas**
przeprowadzenia
kontroli: Od 10 maja 1996 r. do listopada 1996 r.
- 1.8. **Jednostki**
kontrolowane: Badaniami objęto łącznie 67 podmiotów, w tym Ministerstwo Przekształceń Własnościowych. Kontroli poddano losowo wybrane przedsiębiorstwa państwowe i spółki na różnym poziomie zaawansowania procesu prywatyzacji. Wykaz skontrolowanych jednostek zawiera załącznik Nr 1 do niniejszej informacji.

2. Synteza ustaleń kontroli i ocena kontrolnej działalności

1. W latach 1990-1994 fundusze prywatyzacyjne istniały w 341 podmiotach (w 166 jednoosobowych spółkach Skarbu Państwa, w których Skarb Państwa był reprezentowany przez Ministra Przekształceń Własnościowych lub Ministra Przemysłu i Handlu, 135 spółkach korzystających z mienia Skarbu Państwa oraz 40 przedsiębiorstwach państwowych). Łączna wysokość odpisów z zysku netto na fundusze prywatyzacyjne w tych podmiotach wynosiła 317.506 tys. zł, tj. 15,3% wysokości osiągniętego przez nie zysku (najwięcej funduszy, utworzono w latach 1990-1992 dokonując najwyższych odpisów z zysku netto na te fundusze; w kolejnych latach następował zarówno spadek liczby tworzonych funduszy, jak i odpisów). (str. 8-9)
2. Minister Przekształceń Własnościowych dopiero w maju 1995 r. (czyli po 5 latach od tworzenia pierwszych funduszy) podjął prace zmierzające do ustalenia zasad tworzenia i wykorzystania funduszy prywatyzacyjnych w jednoosobowych spółkach Skarbu Państwa, w których działał jako walne zgromadzenie lub zgromadzenie akcjonariuszy. Prace te zostały zakończone w październiku 1995 r. ustaleniem wzorcowych zasad wykorzystania środków funduszy (str. 17). W przypadku jednoosobowych spółek Skarbu Państwa fundusze były tworzone głównie w tych spółkach, które generowały znaczne zyski i posiadały dobrą kondycję ekonomiczno-finansową, w związku z czym udział kwot odpisów na te fundusze z zysku netto spółek był niewielki, i wynosił około 7,4% w latach 1991-1994. Udział ten był ponad dwukrotnie niższy od udziału sumy funduszy prywatyzacyjnych w łącznym zysku 341 podmiotów, które wg badań Ministerstwa Finansów, obejmujących okres od 1990 r. do 1994 r. posiadały fundusze prywatyzacyjne.
3. W 3 skontrolowanych podmiotach fundusze na cele prywatyzacyjne utworzone zostały z naruszeniem:
 - art. 24 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego¹: w Zakładach Urządzeń Elektromechanicznych „Zelmech-Domgos” w Mysłowicach, podziału dochodu pozostającego w dyspozycji

¹ Dz.U. Nr 24, poz. 123; z 1986 r. Nr 17, poz. 88; z 1987 r. Nr 33, poz. 181; z 1989 r. Nr 10, poz. 57; z 1990 r. Nr 17, poz. 99; z 1991 r. Nr 2, poz. 6; z 1996 r. Nr 24, poz. 110, Nr 118, poz. 561.

przedsiębiorstwa dokonało ogólne zebranie pracowników, choć uprawniona do tego była rada pracownicza przedsiębiorstwa (str. 13),

- art. 11 ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. o gospodarce finansowej przedsiębiorstw państwowych²: w Przedsiębiorstwie Hurtu Spożywczego w Warszawie, utworzono fundusz, mimo że przedsiębiorstwo działało ze stratą (str. 13),
- w Spółce „Metalplast-Kalisz” Sp. z o.o. w Kaliszu, fundusz został utworzony przez nieistniejący już organ, tj. Zebranie Delegatów Samorządu Załogi, a dysponowanie zyskiem w sp. z o.o. należało do wspólników (str. 13).

4. Tworzenie funduszy nie miało generalnie negatywnych skutków dla sytuacji ekonomiczno-finansowej przedsiębiorstw. Spośród 67 skontrolowanych jednostek tylko w 2 przypadkach uchybiało to gospodarności, bowiem w wyniku przeznaczenia na takie fundusze środków finansowych z zysku przedsiębiorstw, doprowadzono do sytuacji, w których zaciągnięto kredyty bankowe na ich bieżącą działalność i poniesiono koszty związane z ich obsługą. Dotyczyło to Przedsiębiorstwa Projektowania i Dostaw Kompletnych Obiektów Przemysłowych „Chemadex” w Warszawie i Przedsiębiorstwa Zaopatrzenia Farmaceutycznego „Cefarm” w Opolu. (str. 14-15 niniejszej informacji).
5. Wsparcie prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych i spółek ze środków tworzonych funduszy na cele prywatyzacyjne, przy finansowym udziale pracowników tych podmiotów, zostało zrealizowane jedynie w 1/3 badanych jednostek gospodarczych. Spośród 66 skontrolowanych jednostek, w których fundusze zostały utworzone, procesy prywatyzacyjne zostały zakończone w 21 przypadkach. Wykorzystano przy tym 8193,8 tys. zł ze środków funduszy prywatyzacyjnych, tj. ok. 15% środków zgromadzonych przez wszystkie kontrolowane podmioty. Zdaniem NIK, przyczyną większości przypadków niewykorzystania środków z funduszy przeznaczonych na cele prywatyzacyjne, było niesprecyzowanie formy prywatyzacji w chwili decydowania o tworzeniu funduszu. W niektórych podmiotach wybrano inną, niż pierwotnie zakładaną, formę prywatyzacji (akcje 6 jsSP zostały wniesione do Narodowych Funduszy Inwestycyjnych), procesy prywatyzacyjne nie były jeszcze zakończone lub też zostały zaniechane z różnych przyczyn.

W tym stanie rzeczy, tworzenie funduszy - zdaniem NIK - nie było w pełni uzasadnione.

6. Wykazywanie funduszy prywatyzacyjnych w bilansach przedsiębiorstw zarówno jako kapitały własne jak i obce wskazywało na wątpliwości służb księgowych, co do sposobu kwalifikacji tych środków. Wątpliwości te pogłębiał brak jednolitego stanowiska, prezentowanego przez komórki organizacyjne MPW, zajmujące się tą problematyką, odmiennie interpretujących miejsce funduszy w bilansach przedsiębiorstw (str. 24-26).
7. W ok. 9% badanych podmiotów nie przestrzegano postanowień regulaminów wykorzystania funduszy, a stwierdzone nieprawidłowości polegały na:
 - umarzaniu części niespłaconych pożyczek (w wysokości 177,6 tys. zł), czego regulaminy nie przewidywały,
 - nienaliczaniu odsetek za opóźnienia w spłacie rat pożyczek,
 - udzielania pożyczek bez zachowania formy pisemnej.

3. Uwagi i wnioski

3.1. Wnioski Najwyższej Izby Kontroli, zawarte w wystąpieniach pokontrolnych kierowanych do kontrolowanych spółek i przedsiębiorstw państwowych, zmierzały do:

- rozważenia celowości utrzymywania funduszy prywatyzacyjnych na zakup akcji wobec podjętych działań prywatyzacyjnych w drodze powszechnej prywatyzacji,
- usprawienie windykacji należności z tytułu udzielonych pożyczek,
- kontynuacji działań dla udostępnienia akcji pracownikom,
- przestrzegania regulaminowych zasad udzielania pożyczek.

3.2. W wystąpieniu pokontrolnym do Ministra Skarbu Państwa, Najwyższa Izba Kontroli wniosowała o:

² Dz. U. z 1992 r. Nr 6, poz. 27; z 1993 r. Nr 18, poz. 82; z 1994 r. Nr 121, poz. 591; z 1995 r. Nr 154, poz. 791.

- ustanowienie zasad tworzenia i wykorzystania funduszy na cele prywatyzacyjne w jednoosobowych spółkach Skarbu Państwa,
- podjęcie działań zapobiegających powstaniu sytuacji kształtowania przez poszczególne komórki ministerstwa, odmiennej praktyki wobec problemów dotyczących funduszy na cele prywatyzacyjne.

3.3. Zmiana stanu prawnego od 8 kwietnia 1997 r., tj. od dnia wejścia z życie ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych³ spowodowała, że pracownicy prywatyzowanych przedsiębiorstw uzyskali prawo do nieodpłatnego nabycia do 15% należących do Skarbu Państwa akcji przekształconego w spółkę przedsiębiorstwa państwowego. Zatem pracownicy prywatyzowanych przedsiębiorstw uzyskali znacznie korzystniejsze warunki udziału w prywatyzacji, niż dotychczas. Wobec prawa pracowników nabywania akcji nieodpłatnie, korzystanie ze środków utworzonych funduszy prywatyzacyjnych, np. na dodatkowy zakup akcji byłoby - w ocenie NIK - dodatkowym przywilejem określonych grup pracowników.

Ten stan rzeczy uzasadnia - zdaniem NIK - sformułowanie następujących wniosków pod adresem Ministra Skarbu Państwa:

- 1) rozważenie potrzeby i możliwości prawnego ograniczenia powiększania utworzonych funduszy prywatyzacyjnych w przedsiębiorstwach państwowych.
- 2) zaniechanie powiększania środków już utworzonych, a niewykorzystanych funduszy prywatyzacyjnych oraz rozważenie dalszej celowości ich istnienia w jednoosobowych spółkach Skarbu Państwa.

³ Dz.U. Nr 118, poz. 561, Nr 156, poz. 775.

II. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

1. Charakterystyka stanu prawnego

1.1. „Funduszami na cele prywatyzacyjne” zostały nazwane fundusze tworzone przez podmioty gospodarcze, dla niesienia pomocy finansowej pracownikom tych podmiotów w celu umożliwienia im wzięcia aktywnego udziału w procesach prywatyzacyjnych macierzystych zakładów pracy.

Zgodnie z art. 1 ustawy z 13 lipca 1990 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych⁴, prywatyzacja polega na:

- udostępnieniu osobom trzecim akcji lub udziałów w spółkach z wyłącznym udziałem Skarbu Państwa, powstałych z przekształcenia przedsiębiorstwa państwowego,
- udostępnienia osobom trzecim mienia przedsiębiorstwa,
- sprzedaży przedsiębiorstwa.

1.2. W poszczególnych podmiotach fundusze na cele prywatyzacyjne mogą mieć różne nazwy i nieco odmienne cele, wynikające z różnych ścieżek prywatyzacji. Przede wszystkim należałoby wskazać na:

- zakup przez pracowników akcji/udziałów spółek od Skarbu Państwa,
- zakup przedsiębiorstwa lub zorganizowanej części mienia przedsiębiorstwa, przyjęcie do odpłatnego korzystania przedsiębiorstw lub zorganizowanych części mienia przedsiębiorstwa,

⁴ Dz.U. Nr 51, poz. 298, Nr 85, poz. 498; z 1991 r. Nr 60, poz. 253, Nr 111, poz. 480; z 1994 r. Nr 121, poz. 591, Nr 133, poz. 685; z 1996 r. Nr 90, poz. 405, Nr 106, poz. 496, uchylona z dniem 8 kwietnia 1997 r. ustawą z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz.U. Nr 118, poz. 561, Nr 156, poz. 775; z 1997 r. Nr 32, poz. 184).

- założenie przez pracowników spółek lub wykupienie akcji/udziałów w spółkach kupujących lub otrzymujących przedsiębiorstwa lub mienie przedsiębiorstw do odpłatnego korzystania przedsiębiorstwa albo mienie przedsiębiorstw.

1.3. Nie zostały określone specjalne regulacje dotyczące tworzenia i działania funduszy prywatyzacyjnych. W zależności od podmiotów, które je tworzyły, należą one:

- do funduszy celowych w spółkach handlowych,
- do funduszy specjalnych lub własnych w przedsiębiorstwach państwowych,

i w zależności od tego stosuje się do nich właściwe przepisy.

1.4. Prawo przedsiębiorstw państwowych do tworzenia funduszu prywatyzacyjnego wynikało z art. 11 ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. o gospodarce finansowej przedsiębiorstw państwowych. Głównymi funduszami przedsiębiorstwa są: fundusz założycielski i przedsiębiorstwa, zwiększany m.in. o zysk pozostający w dyspozycji przedsiębiorstwa. Z zysku po opodatkowaniu i po odliczeniu dywidendy, przedsiębiorstwo mogło tworzyć także inne fundusze, nie wymienione w ustawie z nazwy (art. 11 ww ustawy), w tym fundusze prywatyzacyjne.

1.5. Od zmiany ustawy o gospodarce finansowej p.p., która weszła w życie 1 stycznia 1996 r.⁵, przedsiębiorstwo może przeznaczyć zysk, po opodatkowaniu podatkiem dochodowym i po odliczeniu wpłat z zysku na rzecz budżetu państwa, na tworzenie funduszy własnych (tj. założycielskiego, przedsiębiorstwa, z aktualizacji wyceny oraz nie podzielonego wyniku finansowego), funduszu nagród dla pracowników oraz na dofinansowanie zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Oznacza to, że od 1 stycznia 1996 r. jednostki nie mogą już tworzyć funduszy prywatyzacyjnych, nie ma natomiast zakazu ich powiększania w drodze uchwały ogólnego zebrania załogi przedsiębiorstwa państwowego.

1.6. Do rady pracowniczej należy podejmowanie uchwał w sprawie podziału zysku pozostającego w dyspozycji przedsiębiorstwa na fundusze, oraz w sprawie zasad wykorzystania tych funduszy (art. 24 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego), w formie np. regulaminów. Do

kompetencji ogólnego zebrania pracowników przedsiębiorstwa należy podejmowanie uchwał w sprawie podziału zysku przeznaczonego dla załogi (art. 10 pkt 2 ww ustawy). Nie jest to równoznaczne z dystrybucją zysku między całą załogę. W ramach tej kompetencji mieści się uprawnienie do przekazania na fundusz prywatyzacyjny nawet całego zysku przeznaczonego dla załogi⁶.

1.7. Fundusz prywatyzacyjny w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością może być przede wszystkim utworzony już w umowie spółki. W takim przypadku umowa powinna określać zasady użycia funduszu albo zawierać postanowienie upoważniające organ spółki do ustalenia tych zasad. Jeżeli natomiast umowa spółki przekazuje wspólnikom rozporządzanie zyskiem (art. 191 §2 Kodeksu handlowego), fundusz prywatyzacyjny może być utworzony uchwałą wspólników. Wówczas wspólnicy ustalają również zasady użycia funduszu, chyba że umowa spółki zawiera inne postanowienia w tym względzie.

1.8. Utworzenie funduszu prywatyzacyjnego w spółce akcyjnej musi być przewidziane w statucie (art. 427 §4 K.h.), a o użyciu funduszu rozstrzyga walne zgromadzenie (art. 427 §5 K.h.). Zasady użycia funduszu mogą być także wprost uregulowane w statucie.

1.9. Dopuszczalne jest udzielanie pracownikom przedsiębiorstwa oprocentowanych pożyczek na zakup udziałów w spółce, mającej wykupić lub wydzierżawić przedsiębiorstwo lub w spółkach powstałych w wyniku restrukturyzacji innych jednostek, przez utworzoną w tym celu fundację, której fundatorem jest to przedsiębiorstwo⁷.

1.10. Przez umowę pożyczki dający pożyczkę zobowiązuje się przenieść na własność biorącego m.in. określoną ilość pieniędzy, a biorący zobowiązuje się zwrócić tę samą ilość pieniędzy (art. 720 §1 Kodeksu cywilnego). Umowa pożyczki, której wartość przenosi 500 zł powinna być stwierdzona pismem (art. 720 §2 K.c.). Na podstawie §61 ust. 2 pkt 5 Rozporządzenia Ministra Finansów z 9 grudnia 1994 r. w sprawie opłaty skarbowej⁸ pożyczki udzielane m.in. z kas, funduszy zakładowych oraz utworzonych, na podstawie odrębnych przepisów, innych funduszy celowych są zwolnione z tej opłaty.

⁵ Dz.U. z 1995 r. Nr 154, poz. 791.

⁶ Uchwała SN z 4 października 1994 r., I PZP 39/94, OSP 5/95, poz. 114.

⁷ Uchwała SN z 2 lutego 1994 r. III CZP 183/93 (OSN 6/1994, poz. 137).

⁸ Dz.U. Nr 136, poz. 705; z 1996 r. Nr 82, poz. 381.

2. Tworzenie funduszy prywatyzacyjnych

2.1. Liczba i wielkość utworzonych funduszy

Od początku 1991 r. Departament Prywatyzacji Małych i Średnich Przedsiębiorstw Ministerstwa Przekształceń Własnościowych (MPW) informował Departament Finansów Gospodarki Narodowej w Ministerstwie Finansów oraz kierownictwo MPW o tworzeniu przez pracowników przedsiębiorstw państwowych funduszy na cele prywatyzacyjne.

Dnia 18 sierpnia 1995 r. Przewodniczący Sejmowej Komisji Polityki Gospodarczej, Budżetu i Finansów zobowiązał Ministra Finansów do przedstawienia Komisji, w terminie do 15 września 1995 r., problematyki tworzenia i wykorzystywania przez przedsiębiorstwa państwowe funduszy prywatyzacyjnych. Minister Finansów zwrócił się do Ministra Przekształceń Własnościowych (Ministra PW) oraz do organów założycielskich przedsiębiorstw z prośbą o ustalenie listy przedsiębiorstw, które takie fundusze utworzyły oraz o zebranie od nich stosownych informacji.

Dnia 8 września 1995 r. Departament Nadzoru Właścicielskiego MPW wysłał do nadzorowanych jednostek ankiety z prośbą o ich wypełnienie i przesłanie do dnia 15 września 1995 r. Na podstawie przysłanych ankiet Departament Finansów Gospodarki Narodowej w Ministerstwie Finansów opracował zbiorcze zestawienia informacji uzyskanych wg stanu na 30 czerwca 1995 r.

W latach 1990-1994 fundusze prywatyzacyjne istniały w 341 podmiotach, w tym w:

– spółkach, w których Minister PW reprezentował Skarb Państwa	123
– spółkach, w których Minister Przemysłu i Handlu (Minister PiH) reprezentował Skarb Państwa	43
– spółkach korzystających z mienia Skarbu Państwa	135
– przedsiębiorstwach państwowych	40

razem	341
--------------	------------

Liczba funduszy prywatyzacyjnych utworzonych w poszczególnych latach wskazuje, że najwięcej powstało ich w 1991 i 1992 r., a w 1994 r. ich liczba znacząco zmalała. Sytuację tę obrazuje poniższe zestawienie:

Rok utworzenia	Liczba funduszy	%
1990	65	19,05
1991	85	24,93
1992	94	27,57
1993	73	21,41
1994	24	7,04
Razem:	341	100

Łączna wysokość odpisów z zysku netto 341 podmiotów tworzących fundusze wynosiła w okresie 1990-1994 - 317 506 tys. zł, tj. 15,3% ich zysku netto.

w tys. zł.

Okres	Zysk netto	Kwota odpisu z zysku netto	Udział kwot odpisu w zysku w %
1990	102.289	23.260	22,8
1991	135.124	34.149	25,3
1992	460.266	96.914	21,1
1993	751.914	103.894	13,8
1994	621.388	54.289	8,7
Łącznie	2.070.981	317.506	15,3

2.1.1. Kwota odpisów z zysku po opodatkowaniu na fundusz prywatyzacyjny w 123 spółkach, w których Minister PW reprezentował Skarb Państwa, wynosiła 163,9 mln zł.

rok utworzenia	liczba funduszy	kwoty zgromadzone na f.p. w tys. zł
1990	35	15.940
1991	32	18.668
1992	23	63.071
1993	24	33.178
1994	9	33.135
razem	123	163.993

Szczegółowe zestawienie dot. odpisów z zysku zawiera załącznik nr 2 do niniejszej informacji.

Kwoty zgromadzone na funduszach prywatyzacyjnych poszczególnych spółek, zawierały się w granicach od 7 tys. zł w PHU „Polmozbyt” Toruń SA do 53.476 tys. zł w Mazowieckich Zakładach Rafineryjnych i Petrochemicznych SA.

Stosunek sumy kwot zgromadzonych na funduszach prywatyzacyjnych do sumy początkowej wartości kapitałów własnych 123 spółek, w których na dzień 30 czerwca 1995 r. Minister PW reprezentował Skarb Państwa, wynosił 5,01%. Wskaźnik określający ten stosunek w poszczególnych spółkach zawierał się w przedziale od 0,04% do 61,69%. Najwyższe wartości osiągał ten wskaźnik w spółkach posiadających fundusze prywatyzacyjne utworzone w przedsiębiorstwach państwowych przed komercjalizacją.

2.1.2. Według stanu na 30 czerwca 1996 r. liczba spółek, w których Minister PW reprezentował Skarb Państwa, posiadających fundusze prywatyzacyjne, wzrosła do 137 (w tym wniesione do NFI). W 48 z nich fundusze prywatyzacyjne utworzone zostały na podstawie uchwał walnych zgromadzeń/zgromadzeń wspólników (WZ/ZW).

Rok utworzenia	Liczba funduszy	Kwota (tys. zł)
1991	5	1.970
1992	17	13.429
1993	19	20.424
1994	7	33.099
razem	48	68.922

W poszczególnych spółkach, w których fundusze prywatyzacyjne utworzone zostały uchwałami WZ/ZW, udziały odpisów na ten fundusz w ich zysku netto zawierały się w granicach od 0,45% w Mazowieckich Zakładach Rafineryjnych i Petrochemicznych SA do 100% w Stoczni Remontowej PARNICA Sp. z o.o.

Stymulacyjna działalność nadzoru właścicielskiego realizowanego przez Ministra PW, spowodowała, że fundusze prywatyzacyjne tworzone były głównie w spółkach o znacznych zyskach i dobrej kondycji ekonomiczno-finansowej, a udział kwot odpisów na te fundusze z zysku netto spółki był niewielki. Decyzja o przeznaczeniu części zysku na fundusz prywatyzacyjny podejmowana była tylko w przypadkach, gdy wystąpił on w

propozycjach zarządów bądź rad nadzorczych. O przeznaczeniu z zysku środków na fundusze prywatyzacyjne decydowała wielkość wypracowanego zysku netto, kwota funduszu prywatyzacyjnego oraz jego wartość przypadająca na jednego pracownika. Udział sumy odpisów na fundusze prywatyzacyjne w łącznym zysku netto 48 spółek, w których Minister PW reprezentował Skarb Państwa i w których fundusze te utworzone zostały uchwałami walnego zgromadzenia/zgromadzenia wspólników wyniósł około 7,4% w latach 1991-1994. Udział ten był ponad dwukrotnie niższy od udziału sumy funduszy prywatyzacyjnych w łącznym zysku 341 podmiotów, które wg badań Ministerstwa Finansów, obejmujących okres od 1990 r. do 1994 r. posiadały fundusze prywatyzacyjne i gdzie udział ten wynosił ok. 15%.

2.1.3. Minister Przemysłu i Handlu reprezentował Skarb Państwa w 43 spółkach, w których kwoty odpisów z zysku na fundusz prywatyzacyjny były następujące:

Rok utworzenia	Liczba funduszy	Kwoty zgromadzone w tys. zł
1990	1	138
1991	1	2.000
1992	13	16.769
1993	23	52.293
1994	5	9.764
Łącznie	43	80.964

Najniższe kwoty odpisów na fundusz prywatyzacyjny z zysku przeznaczono w Zespole Elektrociepłowni „Bytom” SA (40 tys. zł), zaś najwyższe w Zakładach Energetycznych w Poznaniu (8.816 tys. zł).

2.1.4. Łączne odpisy z zysku w 135 spółkach korzystających w latach 1990-1994 z mienia Skarbu Państwa, w tym okresie stanowiły 50.713 tys. zł.

Rok utworzenia	Liczba funduszy	Kwoty zgromadzone tys. zł
1990	27	7.027
1991	42	10.856
1992	45	13.584
1993	16	14.232
1994	5	5.014
Razem 90-94	135	50.713

Kwoty odpisów na fundusz prywatyzacyjny kształtowały się w tych latach od 39 tys. zł w Zakładach Przemysłu Odzieżowego „Pilica” do 1.375 tys. zł w PHU „Agroma” w Białymstoku.

2.1.5. Kwoty zgromadzone na funduszach prywatyzacyjnych w 40 przedsiębiorstwach państwowych wynosiły 16.837 tys. zł.

Rok utworzenia	Liczba funduszy	Kwoty zgromadzone w tys zł
1990	2	155
1991	10	2.625
1992	13	3.490
1993	10	4.191
1994	5	6.376
Łącznie	40	16.837

Kwoty zgromadzone na funduszach prywatyzacyjnych poszczególnych przedsiębiorstw państwowych zawierały się w granicach od 2 tys. zł w Zakładach Mięsnych w Koszalinie do 3.000 tys. zł w Przedsiębiorstwie Handlowo-Usługowym „Metale” w Katowicach.

2.2. Legalność tworzenia funduszy

W 3 (w 2 przedsiębiorstwach państwowych oraz 1 jednoosobowej spółce Skarbu Państwa) spośród 66 kontrolowanych podmiotów, tj. 4,5%, stwierdzono że przy tworzeniu funduszy na cele prywatyzacyjne naruszono zasadę legalności.

- *w Przedsiębiorstwie Hurtu Spożywczego w Warszawie fundusz na cele prywatyzacyjne utworzony został w tych oddziałach przedsiębiorstwa, które w 1992 r. wypracowały zysk. Ogólny wynik przedsiębiorstwa, na który składały się bilanse poszczególnych jego oddziałów w roku 1992 był ujemny, zatem wykazanie funduszu w bilansie nie miało podstaw finansowych. Przedsiębiorstwo zostało przekształcone w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa w 1993 r. i błąd ten w bilansie zamknięcia przedsiębiorstwa został powtórzony w bilansie otwarcia spółki. Do czasu zakończenia kontroli spółka nie została sprywatyzowana, a utworzony fundusz nie był wykorzystany.*
- *w Mysłowickich Zakładach Urządzeń Elektromechanicznych „Zelmech-Domgos” w Mysłowicach, podziału zysku za lata 1993, 1994 i 1995 dokonało ogólne zebranie pracowników, przeznaczając na fundusz na cele prywatyzacyjne w poszczególnych latach 25,6%, 18,4% i 34% wypracowanego zysku, mimo że uprawnionym organem była rada pracownicza.*
- *w „Metalplast” Sp. z o.o. w Kaliszu fundusz prywatyzacyjny został utworzony przez organ, który w chwili podejmowania uchwały nie istniał, bowiem z przekształceniem przedsiębiorstw państwowych w spółkę organy samorządu załogi uległy rozwiązaniu (w styczniu 1992 r. przekształcono przedsiębiorstwo państwowe Zakłady Elementów Wyposażenia Budownictwa „Metalplast”). Zebranie delegatów samorządu załogi w kwietniu 1992 r., czyli po przekształceniu przedsiębiorstwa państwowego w spółkę, przeznaczyło kwotę 157,4 tys. zł na pomoc pracownikom wykupującym udziały w prywatyzowanej spółce. Zgromadzenie wspólników nie podjęło stosownej uchwały w zakresie utworzenia funduszu i zasad jego wykorzystania.*

2.3. Zachowanie zasady gospodarności przy tworzeniu funduszy

Kontrola NIK stwierdziła 2 przypadki, gdy tworzenie ww funduszy naruszało zasady racjonalnej gospodarki.

- *Zysk netto Przedsiębiorstwa Projektowania i Dostaw Kompletnych Obiektów Przemysłowych „Chemadex” w Warszawie z lat 1992, 1993, 1994 i 1995 r. oraz zwrot nadpłaconego podatku dochodowego w łącznej kwocie 2.598 tys. zł zostały w całości przeznaczone na fundusz załogi, w tym na:*

- *nagrody, prowizje i narzuty od nich* 1.697 tys. zł
- *fundusz prywatyzacyjny* 874 tys. zł

Sytuacja finansowa przedsiębiorstwa w tym okresie ulegała stałemu pogarszaniu, i taki podział zysków, bez uwzględnienia w tym podziale potrzeb rozwojowych przedsiębiorstwa, zabezpieczonych środkami funduszu przedsiębiorstwa naruszał, zdaniem NIK, zasadę gospodarności.

Tworząc w kwietniu 1993 r. fundusz prywatyzacyjny w kwocie 554,2 tys. zł, przeznaczono na ten cel 67,1% zysku netto wypracowanego w 1992 r. Wysokość funduszu zmieniała się w czasie - od utworzenia (rok 1993) do końca 1995 r. W maju 1995 r. fundusz prywatyzacyjny osiągnął wysokość 873,8 tys. zł, w wyniku przeznaczenia na ten cel 385,4 tys. zł niepodzielonego zysku z lat ubiegłych.

Analiza sytuacji ekonomiczno-finansowej przedsiębiorstwa w latach 1992-1995 (tj. przed i po utworzeniu funduszu prywatyzacji) wykazała:

- *systematyczny coroczny wzrost udziału kosztów uzyskania przychodów w przychodach ogółem, wynoszący w kolejnych latach (od 1992-1995) odpowiednio 0,895; 0,951; 0,992; 1,059.*
- *począwszy od 1993 r. systematyczny wzrost wysokości zobowiązań i należności.*
- *stałe wielkości funduszy założycielskiego i przedsiębiorstwa, aż do czasu ujęcia w bilansie roku 1995 przeszacowań majątku trwałego dokonanych w latach 1993-1995.*
- *korzystanie przez Przedsiębiorstwo w latach 1992-1994 z kredytów na działalność bieżącą, których obsługa kosztowała 338 tys. zł.*

Wynikiem m.in. ww tendencji i zdarzeń było, że zysk brutto w latach 1993-1995 w porównaniu do roku 1992 spadł kilkakrotnie (odpowiednio 2,7, 5,2, 3,8), a obowiązkowe odpisy z zysku malały i wyniosły w latach 1992-1995 odpowiednio 1.296 tys. zł, 536 tys. zł, 227 tys. zł i 7 tys. zł.

Analiza postępów prywatyzacyjnych wskazuje na podejmowanie i intensyfikację działań w pewnych konkretnych okresach i zupełne ich zahamowanie w innych, co może budzić wątpliwości, czy faktycznie organy Przedsiębiorstwa są zainteresowane jego prywatyzacją. Okresy inicjowania i intensyfikacji prac prywatyzacyjnych przypadają w czasie gdy miały miejsce propozycje (zaproszenia) kolejnych Ministrów PW o włączenie PPKOP „Chemadex” do narodowych funduszy inwestycyjnych - pierwsza w maju 1993 r. i druga w kwietniu 1995 r. Zainicjowane przez Ogólne Zebranie Delegatów Przedsiębiorstwa, w dniu 7 maja 1993 r. działania związane z prywatyzacją trwały do 26 lipca 1993 r., kiedy to został złożony do Ministra Przekształceń Własnościowych umotywowany sprzeciw wobec zamierzeń włączenia Przedsiębiorstwa do NFI. Od lipca 1993 r. działania prywatyzacyjne zostały zahamowane na ponad 20 miesięcy - do maja 1995 r. Wówczas został wniesiony drugi sprzeciw wobec ponowionej, w kwietniu 1995 r., przez Ministra PW propozycji włączenia „Chemadex’u” do NFI. Od maja do grudnia 1995 r. prace nad prywatyzacją zostały nasilone - dokonano wyceny Przedsiębiorstwa, utworzono i zarejestrowano spółkę pracowniczą. Z powodu nie uzgodnienia warunków leasingu z organem założycielskim, w grudniu 1995 r. negocjacje zostały zawieszone.

W złożonym do protokołu kontroli wyjaśnieniu, Dyrektor „Chemadex” podał m.in., że „prace prywatyzacyjne nie są kontynuowane z jednego zasadniczego powodu - braku finansowych możliwości podjęcia dzierżawy (leasingu) ze względu na katastrofalny spadek w 1996 r. zamówień, a tym samym przychodów przedsiębiorstwa. Nie ma zatem obecnie żadnych przesłanek do kontynuowania obranej przez załogę ścieżki prywatyzacyjnej. Będzie to możliwe po odbudowie przychodów na poziomie osiągnięcia wysokości co najmniej takiej, jak w roku 1995 r. powiększonej o inflację”.

- Przedsiębiorstwo Zaopatrzenia Farmaceutycznego „Cefarm” w Opolu utworzyło fundusz prywatyzacyjny w kwocie 1.050 tys. zł, który został wykorzystany na udzielenie pożyczek pracownikom, w celu założenia spółki pracowniczej. Utworzenie funduszu prywatyzacyjnego w tej wysokości zmusiło Przedsiębiorstwo do zaciągnięcia kredytu i

ponoszenia z tego tytułu odsetek⁹. Dnia 1 września 1993 r. Minister Zdrowia i Opieki Społecznej podpisał ze spółką pracowniczą „Cefarm-B” umowę o oddaniu tej spółce mienia przedsiębiorstwa do odpłatnego korzystania. W dniu 27 lipca 1995 r. Zarząd sp. z o.o. „Cefarm-B” zwrócił się do Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej o zmianę „umowy leasingowej” na umowę kupna sprzedaży. Minister Zdrowia i Opieki Społecznej, w dniu 6 maja 1996 r., wystąpił do Ministra Przekształceń Własnościowych o wyrażenie zgody na propozycję spółki. Dnia 27 maja 1996 r. Minister PW wyraził zgodę na zmianę umowy.

2.4. Określenie celu tworzenia funduszy

W 64 spośród 67 skontrolowanych podmiotów, tj. 95% cel utworzenia funduszy prywatyzacyjnych został określony. Nie określono go w 3 podmiotach (Cukrownia Lublin, Lubelskie Przedsiębiorstwo Materiałów Budowlanych, „Budopol” Kraków).

Celem funduszy prywatyzacyjnych było udostępnienie środków pieniężnych pracownikom podmiotów, które utworzyły te fundusze na:

- objęcie akcji/udziałów spółki pracowniczej, przejmującej mienie likwidowanego przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego używania,**
- zakup od Skarbu Państwa akcji prywatyzowanej jednoosobowej spółki Skarbu Państwa.**

W poszczególnych podmiotach cele utworzenia funduszy prywatyzacyjnych¹⁰ formułowano następująco:

- 1/ Na pomoc przy zakupie akcji - 12 podmiotów;
- 2/ Na pożyczki pracownikom na zakup akcji - 7 podmiotów;
- 3/ Na zakup akcji w spółce - 8 podmiotów;
- 4/ Na fundusz prywatyzacyjny - 8 podmiotów;

⁹ Przekształcenia własnościowe PZF „Cefarm” w Opolu były szczegółowo opisane w „Informacji o wynikach kontroli przekształceń własnościowych podejmowanych przez Ministra Przekształceń Własnościowych, ministrów branżowych oraz wojewodów w okresie od 30 maja do 31 października 1993 r.”, NIK 1994, str. 33-35.

¹⁰ Szczegółowe zestawienie nazw funduszy na cele prywatyzacyjne zawiera załącznik nr 3.

- 5/ Na wsparcie prywatyzacji - 6 podmiotów;
- 6/ Na wsparcie procesu prywatyzacji - 4 podmioty;
- 7/ Na cele prywatyzacyjne - 7 podmiotów;
- 8/ Na wspieranie akcjonariatu pracowniczego - 1 podmiot;
- 9/ Pomoc pracownikom wykupującym udziały - 1 podmiot;
- 10/ Pomoc dla zamierzających wziąć udział w prywatyzacji - 1 podmiot;
- 11/ Wykup akcji preferencyjnych przez załogę w prywatyzow. p.p. - 1 podmiot;
- 12/ Na fundusz restrukturyzacyjny - 1 podmiot;
- 13/ Udzielenie pomocy uczestnikom prywatyzacji, przez dofinansowanie Stowarzyszenia Przyszłych Akcjonariuszy Pracowników - 1 podmiot;
- 14/ Wykup akcji przez pracowników - wspólników spółki pracowniczej - 1 podmiot.

3. Zasady wykorzystania funduszy

3.1. Zasady udzielania pożyczek z funduszy w jednoosobowych spółkach Skarbu Państwa

W ocenie NIK, Minister Przekształceń Własnościowych zbyt późno podjął prace mające na celu ujednolicenie regulaminów pożyczek udzielanych z funduszy na cele prywatyzacyjne. Działania te rozpoczęte dopiero 10 maja 1995 r. zakończyły się 31 października 1995 r. przyjęciem wzorcowych zasad udzielania pożyczek z funduszy prywatyzacyjnych w jsSP. Przypomnieć należy, iż problem funduszy prywatyzacyjnych oraz udzielanych z nich pożyczek istniał od 1990 r.

W przedsiębiorstwach państwowych sprawa ta została pozostawiona całkowitej swobodzie rady pracowniczej.

Opracowanie oraz wdrażanie procedur dotyczących tworzenia i wykorzystania funduszy prywatyzacyjnych w jednoosobowych spółkach Skarbu Państwa stanowiło zadanie Wydziału Polityki Właścicielskiej MPW (WPW), co wynikało z postanowień §2 ust. 7 Regulaminu Organizacyjnego Departamentu Nadzoru Właścicielskiego MPW (NW).

Dnia 10 maja 1995 r. WPW wystąpił do Ministra PW z notatką w sprawie zatwierdzenia założeń regulaminów pożyczek udzielanych z funduszu prywatyzacyjnego.

Założenia zostały rozpatrzone na posiedzeniu Kolegium MPW w dniu 24 maja 1995 r. i zaakceptowane przez Ministra PW.

Decyzje Ministra PW stanowiły podstawę do przyjęcia zasad udzielania pożyczek z funduszy prywatyzacyjnych w jsSP. Dnia 31 października 1995 r. Minister PW działając jako Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie ZML „Kęty” SA oraz jako Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie „Huta Oława” SA, podjął uchwały w sprawie zatwierdzenia regulaminów udzielania pożyczek z funduszy prywatyzacyjnych w obu tych spółkach.

Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy Huty „Oława” SA w Oławie uchwaliło 31 października 1995 r. regulamin udzielania pożyczek z funduszu prywatyzacyjnego. Regulamin określał m.in. następujące warunki ich udzielania:

- środki funduszu prywatyzacyjnego Spółki w łącznej kwocie 520 tys. zł przeznacza się w całości na zakup akcji preferencyjnych przeznaczonych dla pracowników zgodnie z obowiązującymi przepisami,
- fundusz prywatyzacyjny w szczególnych przypadkach może być przeznaczony na zakup akcji Spółki należących do Skarbu Państwa w drodze oferty publicznej lub na zakup akcji Spółki w kolejnych emisjach. Decyzję o wykorzystaniu środków funduszu prywatyzacyjnego, zgodnie z zapisem tego punktu podejmie Rada Nadzorcza Spółki,
- pożyczki udzielane pracownikom mają bezwzględnie charakter zwrotny i są oprocentowane w wysokości 1/2 stopy kredytu refinansowego ustalonej przez Narodowy Bank Polski,
- fundusz prywatyzacyjny nie podlega odtworzeniu, a raty kapitałowe i odsetki zasilają kapitał zapasowy, zaś fundusz prywatyzacyjny ulega likwidacji po dniu spłaty ostatniej raty kapitałowej,
- spłata pożyczki powinna być dokonana w ratach miesięcznych wraz z odsetkami w okresie trzech lat od dnia uruchomienia funduszu,
- kwoty pożyczek udzielanych z funduszu prywatyzacyjnego będą przekazywane gotówką lub przelewem do Banku obsługującego sprzedaż akcji, nie będą natomiast wypłacane bezpośrednio pracownikom,
- kwota pożyczki nie może przekraczać możliwości spłaty wnioskodawcy, oszacowanej na 6-miesięczne zarobki pożyczkobiorcy z okresu poprzedzającego udostępnienie akcji do sprzedaży,
- pożyczki udzielane są proporcjonalnie do wartości obejmowanych akcji. Ilość obejmowanych akcji winna być potwierdzona wpłatą w wysokości 10% ich ceny emisyjnej,
- na podstawie §21 ust. 7 Statutu Spółki Rada Nadzorcza, na wniosek Zarządu podejmie uchwałę o uruchomieniu funduszu prywatyzacyjnego,
- przydziału pożyczek dokona powołana przez Radę Nadzorczą komisja, złożona z pracowników wytypowanych przez organizacje reprezentujące pracowników w Spółce. Od decyzji komisji przysługuje odwołanie do Rady Nadzorczej w terminie 7 dni od dnia wydania decyzji przez Komisję.

Do dnia 30 czerwca 1996 r. Minister PW działając jako walne zgromadzenie akcjonariuszy poszczególnych spółek, podjął uchwały zatwierdzające regulaminy udzielania pożyczek z funduszu prywatyzacyjnego w 9 spółkach¹¹.

Przyjęty uchwałą Nr 2 WZ „Regulamin udzielania pożyczek z funduszu prywatyzacyjnego uprawnionym pracownikom na zakup po cenie preferencyjnej akcji Fabryki Kosmetyków „Pollena-Uroda” SA postanawia m.in.:

- „Fundusz prywatyzacyjny (...) dzieli się na dwie transze: Transzę Pierwszą w wysokości 500.000,00 złotych i Transzę Drugą w wysokości 750.000,00 zł.”
- „Pożyczki zaciągnięte z Transzy Pierwszej są bezzwrotne”.
- „Pożyczki zaciągnięte z Transzy Drugiej są zwrotne i oprocentowane w skali roku w wysokości 1/4 kredytu refinansowego (...), zaś ich spłata następuje po roku od udzielenia pożyczki, w ciągu 4 lat, w równych ratach płatnych miesięcznie”.
- „Środki pochodzące ze zwrotu pożyczek oraz odsetki, przeznacza się na kapitał zapasowy Spółki”.

Zatwierdzenie ww regulaminu poprzedzone było korespondencją Departamentu Nadzoru Właścicielskiego MPW z F.K. „Pollena-Uroda” SA w Warszawie w sprawie sposobu wykorzystania środków zgromadzonych na funduszu prywatyzacyjnym. W MPW zaakceptowano zasady podziału funduszu prywatyzacyjnego przeznaczonego na zakup akcji Fabryki Kosmetyków „Pollena-Uroda” SA. Stwierdzono w nim także, że regulamin funduszu prywatyzacyjnego zostanie ostatecznie zatwierdzony uchwałą walnego zgromadzenia. Zaakceptowano następujące zasady:

- zakup akcji F.K. „Pollena-Uroda” SA nastąpi za pośrednictwem spółki pracowniczej „Uroda-Bis” Sp. z o.o.,
- kwota 5 mld zł (przed denominacją) będzie stanowiła pożyczkę bezzwrotną,

¹¹ - Mostostal SA Kraków,
- Rolimpex SA Warszawa,
- Pollena-Uroda SA Warszawa,
- Elektrobudowa SA Katowice,
- Huta Oława SA,
- ZML „Kęty” SA,
- ZEG SA Tychy,
- Browary Dolnośląskie Piast SA Wrocław,
- Janikowskie Zakłady Sodowe Janikosoda SA.

- pozostała kwota funduszu będzie stanowiła pożyczkę zwrotną, po dwuletniej karencji, spłata w ciągu 12 lat w 144 oprocentowanych ratach. Odsetki będą wynosiły 1/4 stopy kredytu refinansowego NBP. Spłaty będą zasilaly fundusz świadczeń socjalnych w spółce „Pollena-Uroda” SA.

W przypadkach, gdy środki funduszu miały służyć objęciu akcji/udziałów w spółkach pracowniczych, uzależniano wysokość pożyczki od wielkości środków własnych pożyczkobiorcy.

1. Wysokość pożyczek z funduszu na cele prywatyzacyjne w Przedsiębiorstwie Robót Inżynierskich „Inżynieria” SA w Łukowie, uzależniono od wkładów własnych akcjonariuszy, w wysokości 25% wkładu własnego.
2. W Zakładach Przetwórstwa Tworzyw Sztucznych „Terplast” Sp. z o.o. uchwałą z dnia 3 czerwca 1994 r. Rada Pracownicza wprowadziła regulamin podziału pożyczki z funduszu prywatyzacyjnego dla pracowników na wykup udziałów. Regulamin dotyczy podziału funduszu prywatyzacyjnego utworzonego z zysku 1993 r. w kwocie 130 tys. zł. Regulamin podziału pożyczki określał m.in., że za każdy udział wpłacony przez pracownika przysługuje jeden udział z kwoty pożyczki przeznaczonej do podziału.
3. W Pabianickiej Fabryce Papieru w Pabianicach regulamin funduszu prywatyzacyjnego został uchwalony przez Radę Pracowniczą 10 marca 1993 r. Stwierdzono w nim m.in., że pracownicy przystępujący do spółki mogą otrzymać pożyczkę w wysokości 1.000 tys. zł, niezależnie od wkładu własnego. Pracownicy wnoszący wkład własny mogą otrzymać dodatkowo pożyczkę w wysokości równej wpłacie własnej, lecz nie wyższej niż 50.000 tys. zł.
4. W Przedsiębiorstwie Budownictwa Wodnego i Ochrony Środowiska „Ekowod” SA w Nowym Sączu zasady udzielania pożyczek z funduszu na cele prywatyzacyjne na zakup akcji sprywatyzowanego przedsiębiorstwa, przewidywały m.in.:
 - możliwość korzystania z pożyczek przez pracowników, którzy na cele prywatyzacji przedsiębiorstwa przeznaczyli 60% premii z zysku osiągniętego w 1992 r. (w uzasadnionych przypadkach - 50%) oraz tych, którzy nie posiadając praw do tej nagrody, wpłacili na prywatyzację własny wkład w wysokości 150 zł,
 - możliwość otrzymania pożyczki przez pracownika w wysokości do 140% wynagrodzenia brutto otrzymanego w marcu 1993 r.; jeśli wysokość pożyczki

określona w ten sposób przekraczała 300 zł, pracownik był zobowiązany do wniesienia dodatkowego wkładu w wysokości 100 zł,

- możliwość rozdysponowania między pracowników niewykorzystanego w całości funduszu, o ile zgromadzili oni wkład własny w wysokości 1500 zł i uiścili 20% wartości dodatkowo przyznanej pożyczki.

5. Zakłady Tkanin Technicznych „Technotex” w Pieszcach utworzyły z zysku za lata 1993 i 1994 fundusz prywatyzacyjny w wysokości 611.300 zł, przeznaczony na zakup akcji w tworzonej spółce pracowniczej. Przyjęty dnia 23 czerwca 1994 r. przez radę pracowniczą regulamin funduszu prywatyzacyjnego przewidywał, że:

- pożyczkę mogą otrzymać pracownicy, którzy:
 - złożyli deklarację przystąpienia do spółki,
 - złożyli pisemną deklarację o wpłaceniu własnych środków na wykupienie akcji w spółce - przy przyjęciu, że minimalna wpłata wyniesie 50 zł,
- wysokość udzielanej pożyczki jest zależna od:
 - wysokości płacy uzyskanej w 1993 r.,
 - wysokości własnej wpłaty,
 - stażu pracy.

Minister PW działając jako WZ/ZW zapewnił wpływ rad nadzorczych i WZ/ZW na wykorzystanie funduszy prywatyzacyjnych:

- *Spółka „Stomil-Olsztyn” posiadała fundusz prywatyzacyjny w kwocie 4.795 tys. zł. Dnia 11 stycznia 1994 r. walne zgromadzenie podjęło uchwałę w sprawie zmiany statutu dodając do uprawnień rady nadzorczej udzielanie zgody na użycie funduszu prywatyzacyjnego, a do kompetencji WZ dodając zatwierdzanie regulaminu udzielania pożyczek z funduszu. Dnia 21 czerwca 1995 r. nadzwyczajne walne zgromadzenie uchwaliło regulamin udzielania pożyczek z funduszu prywatyzacyjnego, zobowiązując jednocześnie zarząd spółki do składania radzie nadzorczej w odstępach półrocznych sprawozdań z użycia funduszu prywatyzacyjnego.*
- *Dnia 5 lipca 1994 r. odbyło się walne zgromadzenie spółki akcyjnej „Rolimpex”, podjęło uchwałę w sprawie m.in.:*

- rozszerzenia uprawnień rady nadzorczej o wyrażanie zgody na użycie funduszu prywatyzacyjnego,
- wprowadzenia wymogu zatwierdzenia regulaminu pożyczek z funduszu prywatyzacyjnego uchwałą walnego zgromadzenia.

3.2. Regulaminy funduszy tworzonych przez przedsiębiorstwa państwowe

Zasady wykorzystania funduszy na cele prywatyzacyjne nie były określone w 29 skontrolowanych przedsiębiorstwach państwowych. Stwierdzono również przypadki, że także po przekształceniu w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa takie zasady nie zostały ustanowione.

- W Zakładach Piwowskich w Leżajsku SA walne zgromadzenie akcjonariuszy tworząc w czerwcu 1992 r. fundusz na cele prywatyzacyjne, z przeznaczeniem na pożyczki dla pracowników na zakup akcji na zasadach preferencyjnych, nie określiło zasad udzielania tych pożyczek ani udostępniania akcji,
- W Centrali Importowo-Eksportowej „Impexmetal”, decydując o podziale zysku przeznaczonego dla załogi, ogólne zebranie pracowników przedsiębiorstwa w 1993 r. decydując o utworzeniu funduszu na cele prywatyzacyjne postanowiło jednocześnie, że zasady jego wykorzystania zostaną określone w terminie późniejszym. Zasady takie, do czasu zlikwidowania funduszu w 1994 r. nie zostały określone.
- W Zakładach Mięsnych SA w Jarosławiu nie było określonych zasad wykorzystania utworzonego w 1993 r. funduszu na cele prywatyzacyjne, zarówno przed przekształceniem przedsiębiorstwa państwowego, jak i po tym fakcie. W październiku 1995 r. dokument „Regulamin wykorzystania środków funduszu prywatyzacyjnego” podpisało 3 członków zarządu spółki, były członek rady nadzorczej oraz przewodniczący związków zawodowych, nie było natomiast w tej sprawie uchwały walnego zgromadzenia akcjonariuszy, które zgodnie z art. 427 §5 K.h. rozstrzyga o użyciu funduszu.

3.3. Przeznaczenie środków z funduszy po ich rozwiązaniu

Z reguły w regulaminach nie określono co stanie się z funduszem prywatyzacyjnym po jego wykorzystaniu. Do wyjątków należy „Regulamin korzystania ze środków funduszu prywatyzacyjnego Janikowskich Zakładów Sodowych „Janikosoda”, który został przyjęty przez WZ w dniu 17 maja 1996 r. Regulamin ten postanawiał m.in., że fundusz jest przeznaczony na pomoc finansową dla pracowników uczestniczących w procesie prywatyzacji Janikowskich Zakładów Sodowych „Janikosoda” SA, a uprawnionymi są pracownicy, którzy są obecnie zatrudnieni oraz byli zatrudnieni w momencie przekształcenia. Wysokość pożyczki uzależniono od wymiaru zatrudnienia, oprocentowanie ustalono na 1/2 stopy kredytu refinansowego. Przydział środków z funduszu podzielono na dwa etapy i ustalono, że środki nie wykorzystane w drugim etapie zasilą kapitał zapasowy spółki. Zastrzeżono, że fundusz prywatyzacyjny nie podlega odtworzeniu, a raty i odsetki zasilą kapitał zapasowy spółki.

4. Ewidencjonowanie funduszy w bilansach

NIK krytycznie ocenia brak jednolitego stanowiska, obowiązującego wszystkie komórki organizacyjne MPW, wobec funduszy na cele prywatyzacyjne, w wyniku czego różne departamenty ministerstwa zajmujące się tą problematyką, prezentowały odmienne poglądy:

- Kierownictwa Departamentu Selekcji i Komercjalizacji oraz Departamentu Narodowych Funduszy Inwestycyjnych i Masowych Programów Prywatyzacyjnych, zajmując podobne stanowiska uważały, że fakt utworzenia funduszu prywatyzacyjnego w przedsiębiorstwie państwowym nie ma negatywnego wpływu na sytuację ekonomiczno-finansową przedsiębiorstwa. Departament Selekcji i Komercjalizacji uważał ponadto, że fundusz ten nie ma również bezpośredniego wpływu na wysokość kapitałów własnych spółki utworzonej z przekształconego przedsiębiorstwa państwowego.
- Departament Prywatyzacji Małych i Średnich Przedsiębiorstw prezentował na ten temat stanowisko całkowicie odmienne, uznając że fundusz na cele prywatyzacyjne stanowi własność przedsiębiorstw państwowych. W listopadzie 1993 r. w skierowanej do Ministra

PW notatce, proponował wprowadzenie ustawowego zakazu tworzenia tych funduszy, bądź też ograniczenia odpisów na nie do wysokości 20% zysku netto oraz ograniczenie ich wysokości do 30% kapitału akcyjnego spółki. Minister wobec tej inicjatywy nie zajął żadnego stanowiska.

- Dyrektor Departamentu Nadzoru Właścicielskiego w MPW wyjaśniając przesłanki tworzenia przez WZ/ZW funduszy prywatyzacyjnych stwierdził m.in., iż fundusz prywatyzacyjny traktuje się jako konsumpcję w rozumieniu świadczeń na rzecz załogi, obok nagród wraz z obciążeniami oraz zakładowego funduszu świadczeń socjalnych.

Analiza materiałów pokontrolnych wskazuje na wątpliwości służb księgowych co do stanowiska Ministra Skarbu Państwa odnośnie kwalifikacji środków funduszu prywatyzacyjnego w bilansie spółki. W większości jednostek - 24 kontrolowane podmioty - fundusz ten zaliczono do kapitałów obcych, z czego w 23 przypadkach zakwalifikowano go do zobowiązań krótkoterminowych i funduszy specjalnych. Inne fundusze specjalne stanowiły miejsce kwalifikacji funduszu prywatyzacyjnego w 14 przedsiębiorstwach, a w dwóch badanych przedsiębiorstwach omawiany fundusz zakwalifikowano do kapitałów własnych. Fundusz ten określono następująco: jako kapitał własny w dziesięciu jednostkach, fundusz rezerwowy w trzech, fundusz załogi w dwóch, kapitał zapasowy w trzech oraz pozostałe kapitały w trzech jednostkach.

Zaliczanie funduszu prywatyzacyjnego do zobowiązań miało negatywne następstwa ponieważ zmniejszało wartość bilansową przedsiębiorstwa, która jest podstawą do wyceny wartości prywatyzowanego przedsiębiorstwa. Zgodnie z art. 36 ust. 3 ustawy z 29 września 1994 r. o rachunkowości¹² wszystkie jednostki postawione w stan likwidacji bez względu na podstawę prawną likwidacji mają obowiązek połączenia funduszy własnych w jeden fundusz podstawowy, co wpływało na wartość przedsiębiorstwa, jak również na wysokość kapitału zakładowego spółki pracowniczej (art. 38 ust. 1 pkt 5 ustawy o p.p.p.). Np.:

- *w Przedsiębiorstwie Budowy Obiektów Użyteczności Publicznej „Budopol” w Krakowie wykazywanie (w bilansie likwidacyjnym przedsiębiorstwa) przez likwidatora p.p. funduszu prywatyzacyjnego jako zobowiązania pomniejszającego aktywa (tj. jako fundusze specjalne - pozycja bilansowa pasywów C), przy obliczaniu wartości księgowej netto przedsiębiorstwa nie znajdowało racjonalnego uzasadnienia. Przedsiębiorstwo przeznaczyło 160 tys. zł na zakup obligacji, podlegających wykupowi po upływie 3 lat.*

Zatem środki, z których opłacono te obligacje nie miały charakteru zobowiązaniowego. Także kredyty udzielone pracownikom pod zastaw tych obligacji podlegały spłacie i w rzeczywistości zostały spłacone wraz z odsetkami. Z chwilą likwidacji przedsiębiorstwa, a zatem także likwidacji jego organów, zmiana przeznaczenia tych środków po likwidacji stała się niemożliwa, zatem nie można im przyznać cech zobowiązania. W konsekwencji, w tym zakresie nieuzasadnione stało się także zaewidencjonowanie przez Spółkę „Budopol” wartości firmy ”w kwocie 609 tys. zł, wyliczonej jako różnica pomiędzy wartością księgową netto, a przyjętą do umowy leasingu ceną za przedsiębiorstwo”.

Po przekształceniu p.p. w jsSP walne zgromadzenie spółek podejmowały uchwały dot. przekształcenia bilansu, w ramach którego dokonywano przeksięgowania kwot funduszu prywatyzacyjnego z części C pasywów bilansu (czyli pozycji „Inne fundusze celowe”) do części A pasywów na „Kapitały i fundusze własne” spółki. Miało to miejsce w czterech przypadkach: „Famag” SA w Kluczborku, Hucie „Andrzej” w Zawadzkiem, Zakładzie Energetyki Górniczej SA w Tychach i „Polfie” SA w Rzeszowie. Podstawę przeksięgowania stanowiła interpretacja pisma Ministerstwa Finansów z dnia 20 kwietnia 1993 r. skierowanego do Przedsiębiorstwa Zaopatrzenia PKS w Warszawie, zgodnie z którą środki funduszu prywatyzacyjnego stanowią kapitał własny spółki i zwiększają jej wartość bilansową

Zmiany te były wprowadzone w celu uporządkowania struktury kapitałów i funduszy w jsSP.

5. Wykorzystanie funduszy prywatyzacyjnych

Do czasu zakończenia kontroli procesy prywatyzacyjne z wykorzystaniem środków utworzonych funduszy na cele prywatyzacyjne zostały zakończone w 21 jednostkach (ok. 31% badanych). Dotyczyły one:

- oddania na czas oznaczony do odpłatnego korzystania przedsiębiorstwa lub zorganizowanych jego części (w trybie art. 37 ust. 1 pkt 3 ustawy o p.p.p.) w 18 przypadkach,
- sprzedaży akcji sprywatyzowanych przedsiębiorstw w 3 przypadkach.

¹² Dz.U. Nr 121, poz. 591.

Spółki handlowe założone przy udziale pracowników zgromadziły kapitał akcyjny (lub zakładowy) w wysokości nie mniejszej niż 20% funduszu założycielskiego i funduszu likwidowanych przedsiębiorstw, umożliwiając im korzystanie z mienia tych przedsiębiorstw¹³. Źródłem finansowania zgromadzonych kapitałów były udzielone pożyczki pracownikom z funduszy prywatyzacyjnych i ich wpłaty własne. W 3 przypadkach udzielone pożyczki pokrywały wartość wymaganych kapitałów spółek z udziałem pracowników, przy czym w Fabryce Papieru SA w Pabianicach były od nich wyższe o 170% i dwukrotnie w Zakładach Przetwórstwa Tworzyw Sztucznych „Terplast” Sp. z o.o. w Sieradzu. W pozostałych wpłaty własne pracowników uzupełniające kapitały wynosiły od 13,8% (w Spółce „Silikaty” SA w Teodorach, która korzysta z mienia Zakładu Wapienno-Piaskowego w Teodorach) do 3029,6% (w Spółce „Silikaty” Sp. z o.o. w Radomiu, która korzysta z mienia Radomskich Zakładów Wapienno-Piaskowych).

Prywatyzacja przekształconych przedsiębiorstw w jsSP poprzez sprzedaż akcji spółek miała miejsce:

- *W Zakładach Przemysłu Cukierniczego „SAN” p.p. w Jarosławiu. Fundusz na cele prywatyzacyjne utworzono tam w kwietniu 1993 r. w wysokości 200 tys. zł z zysku osiągniętego w 1992 r. Przed przekształceniem przedsiębiorstwa w lipcu 1993 r. w jsSP fundusz został zlikwidowany i zasilił fundusz przedsiębiorstwa. Następnie został on reaktywowany (po przekształceniu przedsiębiorstwa w jsSP w lipcu 1993 r.) we wrześniu 1993 r. w wysokości 500 tys. zł, mimo że nie przewidywał tego statut spółki (zmiana statutu i wymienienie w nim funduszu na cele prywatyzacyjne nastąpiło w październiku 1993 r.). W marcu 1994 r. w imieniu Skarbu Państwa b. Minister Przekształceń Własnościowych sprzedał 80% akcji inwestorowi strategicznemu VB Investments (Netherlands) BV i UB Investments Plc. W październiku 1994 r. Minister zawarł umowę z ZPC „SAN” SA w celu sprawnego przeprowadzenia sprzedaży akcji na zasadach preferencyjnych pracownikom spółki. Na 1333 pracowników uprawnionych do nabycia akcji na zasadach preferencyjnych z 1328 zawarto umowy sprzedaży akcji za gotówkę i z 5 sprzedaży w systemie ratalnym.*

Warunki sprzedaży akcji za gotówkę, przewidywały, że: „...podpisując umowę, Sprzedający zobowiąże się do przeniesienia własności akcji na Kupującego, które to przeniesienie nastąpi pod warunkiem, iż Sprzedający nabędzie od Skarbu Państwa

¹³ Szczegółowe zestawienie przedsiębiorstw, których mienie oddano do odpłatnego korzystania spółkom

własności akcji. Kupujący natomiast dokona zapłaty kwoty w wysokości 101% wartości akcji nabytych na zasadach preferencyjnych, wpłacając powyższą kwotę na rachunek Skarbu Państwa (100%) i Urzędu Skarbowego (1%). Powyższych zapłat Kupujący dokona działając jako pełnomocnik Sprzedającego, co pozwoli Sprzedającemu stać się właścicielem akcji i tym samym przenieść własność akcji na Kupującego. Zwalnia się tym samym Sprzedającego z długu wobec Skarbu Państwa. Następnie Kupujący wypłaci Sprzedającemu 100% wartości akcji nabytych po cenie preferencyjnej tzn. po 676.200 zł za 1 akcję w terminie do 7 dni od dnia przeniesienia własności akcji na Kupującego. Oferta obowiązuje do 23 grudnia 1994 r.”.

Na 1333 osoby, z którymi zawarto umowy kupna akcji preferowanych 1326 osób skorzystało z ofert odkupu akcji przez firmę UB, przy czym wartość tych akcji wynosiła 5.820.391,50 zł. Pozostałe 7 osób, z którymi zawarte zostały umowy sprzedaży akcji preferowanych z oferty odkupu nie skorzystały. Spośród tych 7 osób, z 5 osobami zawarte zostały umowy na sprzedaż ratą akcji o wartości 57.206,52 zł, a z 2 osobami umowy na sprzedaż za gotówkę akcji o wartości 6.829,62 zł.

Na wykup akcji te 5 osób zaciągnęło w grudniu 1994 r. pożyczki z funduszu na cele prywatyzacyjne w wysokości 23 tys. zł, które następnie były spłacane bez opóźnień i zaległości. Firma UB, jak również 7 osób, które nie skorzystały z oferty odsprzedaży akcji, bez opóźnień wywiązały się z zapłaty w pełnej wysokości za akcje wobec Skarbu Państwa. Likwidacja funduszu została przewidziana w 1997 r. po spłacie wszystkich pożyczek, przy czym przewidywano, że jego środki zasilą akcję socjalną załogi.

- W p.p. Wytwórnia Łóżysk Ślizgowych „Bimet” w Gdańsku. Fundusz prywatyzacyjny utworzono tam z podziału zysku 1990 r. przeznaczając kwotę 500 tys. zł z funduszu załogi wynoszącego 642 tys. zł. Z osiągniętego zysku w latach 1993 i 1994 r. przez spółkę akcyjną, w którą przekształcono przedsiębiorstwo (w kwietniu 1992 r.) fundusz ten został powiększony uchwałami zgromadzeń akcjonariuszy do kwoty 1.687 tys. zł. Do końca 1995 r. udzielono pracownikom pożyczek, zawierając stosowne umowy, na zakup akcji w wysokości 1.317 tys. zł, zgodnie z zatwierdzonym regulaminem. Utworzenie funduszu i jego wykorzystanie umożliwiło pracownikom wykup 20% akcji preferencyjnych załogi i 45% akcji zwykłych. Cena sprzedaży akcji zwykłych w kolejnych negocjacjach z MPW wzrosła z 2,8 zł do 6 zł za 1 akcję. Wykupu akcji zwykłych dokonała zawiązana przez

pracowników spółka Invest Bimet. Należność Skarbu Państwa z tytułu wykupu akcji zwykłych została rozłożona na 3 równe raty płatne do 31 maja 1996, 1997 i 1998 r. Należność przypadająca za 1996 r. została uregulowana w terminie wraz z należnym oprocentowaniem. Zobowiązania inwestycyjne i socjalne za lata 1994-95 zostały zrealizowane. Pomimo korzystnej sytuacji ekonomicznej Spółka utrzymywała rezerwę ponad 370 tys. zł niewykorzystanego funduszu prywatyzacyjnego. Spłaty pożyczki zasilały zakładowy fundusz świadczeń socjalnych, zaś odsetki stanowią przychody działalności gospodarczej Spółki.

- *W Hucie „Oława” SA w Oławie (powstałej w wyniku przekształcenia przedsiębiorstwa państwowego w listopadzie 1990 r.), w wyniku zbycia przez Ministra Przekształceń Własnościowych w drodze publicznej oferty akcji spółki serii „A” oraz publicznej subskrypcji przez spółkę akcji serii „B” w listopadzie 1995 r. 125 pracowników (na 139 zatrudnionych) nabyło 8,8% akcji, zaś 3-osobowy Zarząd - 2,8%. Zakup akcji umożliwiły pożyczki udzielone z utworzonych w latach 1993-95 funduszy na cele prywatyzacyjne i zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, przy czym regulamin tego ostatniego przewidywał możliwość udzielania pożyczek na zakup akcji. Wysokość udzielonych pożyczek wyniosła 699,4 tys. zł (w tym 399,9 tys. zł z funduszu na cele prywatyzacyjne), z czego zarząd otrzymał 128,2 tys. zł (18,3% wartości udzielonych pożyczek ogółem). Warunki określone w umowach pożyczek udzielonych z funduszu na cele prywatyzacyjne stanowiły, że ich oprocentowanie wynosi połowę stopy kredytu refinansowego ustalonej przez NBP, 6-cio miesięczną karencję w spłacie rat kapitałowych i odsetek, zaś okres spłaty pożyczki - do 3 lat. Pożyczki z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych udzielone były na korzystniejszych warunkach: oprocentowanie wynosiło 5% w skali rocznej, okres spłaty ustalono na koniec 2000 r. (62 miesiące) oraz 14-miesięczny okres karencji w spłacie rat i odsetek.*

6. Przyczyny niewykorzystania funduszy

W badanych podmiotach zakładana pierwotnie prywatyzacja nie nastąpiła, z różnych przyczyn. Należały do nich:

- **niezgromadzenie przez utworzone przez pracowników spółki handlowe wymaganego 20% kapitału akcyjnego, umożliwiającego odpłatne korzystanie z mienia prywatyzowanych przedsiębiorstw.**
 - *Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Usługowe „Prefabet” w Redzie zgromadziło zaledwie 9,7% wymaganego kapitału akcyjnego przez spółkę pracowniczą, a Przedsiębiorstwo Handlowo-Usługowe „Domar” w Lublinie - 59%.*
- **niewyrażenie zgody na proponowaną cenę przedsiębiorstwa przez organ założycielski**
 - *Przedsiębiorstwo Handlu Sprzętem Rolniczym „Agroma” w Gorzowie Wlkp., nie zostało sprywatyzowane poprzez oddanie jego mienia do odpłatnego używania utworzonej spółce pracowniczej, wobec uznania przez b. Ministra Przekształceń Własnościowych za zaniżone ceny za przedsiębiorstwo (uprzednio pracownicy zaciągnęli na ten cel pożyczki z utworzonego funduszu na cele prywatyzacyjne). Spółkę pracowniczą zgromadzenie wspólników rozwiązało w 1995 r. Powtórnie fundusz na cele prywatyzacyjne utworzono w tym przedsiębiorstwie w grudniu 1995 r.*

W 4 badanych podmiotach nie zdecydowano o sposobie prywatyzacji przedsiębiorstw, mimo utworzenia funduszu prywatyzacyjnego.

- *Zakłady Przemysłu Odzieżowego „Cora” w Warszawie - fundusz na cele prywatyzacyjne utworzono z zysku za 1994 r. w kwocie 183,3 tys. zł, co nie miało wpływu na wartość przedsiębiorstwa, wobec jego wartości stanowiącej 2,5% jego kapitałów własnych. Wobec pogorszenia wyników ekonomicznych w 1995 r. w przedsiębiorstwie został utworzony zarząd komisaryczny (w marcu 1996 r.) i realizowany jest program naprawczy. Pierwotna koncepcja prywatyzacji nie została zrealizowana wobec negatywnej opinii rady pracowniczej co do udziałów inwestorów strategicznych.*
- *W p.p. Zakładzie Farb „Polifarb-Oliwa” w Gdyni utworzony z zysku 1994 r. fundusz na cele prywatyzacyjne w wysokości 229 tys. zł (68,4% osiągniętego zysku) nie został wykorzystany. Od 1994 r. trwa restrukturyzacja przedsiębiorstwa i prace zmierzające do*

prywatyzacji w trybie art. 37 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 13 lipca 1990 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych.

- *W Fabryce Maszyn Budowlanych „Zremb” w Kole fundusz na cele prywatyzacyjne utworzono z zysku za 1993 r. powiększając go następnie w latach 1994 i 1995. Wobec znacznego wzrostu w 1995 r. wartości środków trwałych w wyniku ich przeszacowania proces prywatyzacji uległ zahamowaniu, bowiem załoga nie dysponowała wystarczającą, do utworzenia spółki pracowniczej - kwotą kapitału. Na koniec 1995 r. wartość środków funduszu stanowiła zaledwie 9% wartości funduszu założycielskiego i funduszu przedsiębiorstwa. Pracownicy oczekiwali także na wprowadzenie zapowiadanych - uznawanych za korzystniejsze - unormowań ustawowych.*
- *W p.p. Fabryce Tarcz Ściernych w Grodzisku Maz. fundusz na cele prywatyzacyjne został utworzony w kwocie 67,3 tys. zł stanowiącej 23,9% zysku roku 1994 przeznaczonego dla załogi. Przedsiębiorstwo poszukuje inwestora strategicznego, zaś rada pracownicza do czasu zakończenia kontroli nie zajęła stanowiska co do wyboru sposobu prywatyzacji.*

W innych podmiotach fundusz ten nie był wykorzystany, z różnych przyczyn.

- **W 6 utworzonych spółkach przez pracowników przedsiębiorstw państwowych, mimo zawartych umów o odpłatne korzystanie z mienia tych przedsiębiorstw, nie udzielano pożyczek pracownikom z funduszu na cele prywatyzacyjne, z powodu nieprzygotowania dokumentów określających sposób wykorzystania zgromadzonych środków¹⁴.**
- **W kolejnych 6 spośród skontrolowanych podmiotach zdecydowano o prywatyzacji w ramach ustawy o NFI, zmieniając pierwotne koncepcje, realizacji których miały służyć środki utworzonych funduszy na cele prywatyzacyjne.**

Sytuacja taka miała miejsce:

- *W „Metalplast-Kalisz” Sp. z o.o. w Kaliszu, gdzie utworzony fundusz na cele prywatyzacyjne w 1992 r. w kwocie 157,4 tys. zł został zlikwidowany po wniesieniu*

¹⁴ Miało to miejsce w:

1. Zakładach Mięsnych w Kościanie
2. Przedsiębiorstwie Obrotu Wyrobami Hutniczymi „Centrostal” w Kielcach
3. Przedsiębiorstwie Zaopatrzenia Rolniczego w Wodę „Wodrol” Białystok
4. Poznańskiej Wytwórni Produktów Spożywczych PPT „Pegaz”
5. Fabryce Farb i Lakierów „Polifarb” w Łodzi
6. „Poltegar Projekt” Biurze Studiów Projektów Górnictwa Odkrywkowego.

udziałów spółki do NFI i nieodpłatnym udostępnieniu pracownikom 15% udziałów. Do dnia zakończenia kontroli władze spółki nie określiły przeznaczenia środków zlikwidowanego funduszu (miał on zasilić zakładowy fundusz świadczeń socjalnych lub kapitał zapasowy spółki).

- W Zakładach Graficznych „Tamka” SA w Warszawie, gdzie fundusz na cele prywatyzacyjne został utworzony w 1992 r. w kwocie 272 tys. zł (tj. 74,2% zysku osiągniętego w 1991 r.). Fakt ten nie wpłynął niekorzystnie na sytuację ekonomiczno-finansową Spółki. Środki tego funduszu nie zostały wykorzystane, nie było też do 1995 r. (kiedy akcje spółki zostały wniesione do NFI) wypracowanej koncepcji prywatyzacji. Do czasu zakończenia kontroli (sierpień 1996 r.) nie był też określony sposób wykorzystania funduszu.*
- W Rzeszowskiej Centrali Materiałów Budowlanych p.p. w Rzeszowie, gdzie fundusz na cele prywatyzacyjne został utworzony z części zysku osiągniętego w 1991 r. w wysokości 285 tys. zł. Do listopada 1994 r., kiedy przedsiębiorstwo zostało przekształcone w jsSP, zmieniała się koncepcja prywatyzacji: pierwotny zamiar prywatyzacji w ramach ustawy o NFI (w 1993 r.), uległ zmianie w 1994 r. na rzecz odpłatnego przekazania jego mienia do odpłatnego użytkowania przez spółkę utworzoną przez pracowników, po czym powrócono do idei NFI. Skutkiem tego utworzony fundusz został w 1994 r. zlikwidowany, a jego środki w części zasiliły kapitały własne spółki, a w części zostały przeznaczone na nagrody dla pracowników. W wyniku wyłączenia ze środków obrotowych 147,6 tys. zł Spółka była zmuszona zaciągnąć w 1995 r. kredyt na bieżącą działalność, o oprocentowaniu wynoszącym 33% w skali rocznej.*
- W Zakładach Przemysłu Odzieżowego „Modena” SA w Poznaniu, gdzie fundusz na cele prywatyzacyjne został utworzony z podziału części zysku wypracowanego w latach 1991-1993 w wysokości 600 tys. zł. We wrześniu 1995 r. 60% akcji spółki zostało wniesione do NFI, zaś do marca 1996 r. ich 15% zostało nieodpłatnie udostępnione uprawnionym pracownikom. Do dnia zakończenia kontroli regulamin wykorzystania funduszu nie był uchwalony, zaś z jego projektu wynikało, że zgromadzone środki mają umożliwić pracownikom dodatkową ilość akcji. Utworzenie funduszu nie wpłynęło ujemnie na sytuację ekonomiczno-finansową spółki, która nie korzystała z kredytów bankowych.*

- *W „Polifarb” Kalisz SA, gdzie utworzony fundusz na cele prywatyzacyjne w 1992 r. w wysokości 72,8 tys. zł miał na celu sfinansowanie udziału pracowników w spółce, która zamierzała korzystać z mienia przedsiębiorstwa. Cel ten nie został zrealizowany wobec pogarszającej się sytuacji finansowej przedsiębiorstwa w 1992 r. i niemożności zgromadzenia przez pracowników wymaganej ilości środków do utworzenia spółki prawa handlowego. Wobec wniesienia akcji spółki do NFI, w 1995 r. fundusz został zlikwidowany a jego środki zasiliły kapitał zapasowy spółki.*
- *W Warszawskiej Fabryce Pomp i Armatury SA, gdzie utworzony w 1994 r. fundusz na cele prywatyzacyjne w wysokości 1 mln zł nie był wykorzystany i zasilał środki obrotowe spółki. Akcje spółki zostały wniesione w 1995 r. do NFI, a przeznaczenie funduszu nie było sprecyzowane.*

Środki niewykorzystanych funduszy na cele prywatyzacyjne uchwałami walnych zgromadzeń akcjonariuszy przeznaczono na:

- fundusz zapasowy w „Elektrobudowie” SA w Katowicach,
- w części na fundusz zapasowy i w części na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych w Gliwickim Przedsiębiorstwie Instalacji Elektrycznych i Usług Wielobranżowych SA w Gliwicach,
- zakładowy fundusz świadczeń socjalnych w Przedsiębiorstwie Handlowym „Aspo” Sp. z o.o. w Łodzi, Zakładach Przemysłu Cukierniczego „SAN” SA w Jarosławiu, Hodowli Buraka Cukrowego SA w Lublinie i Zakładach Wapienno-Piaskowych „Silikaty” Sp. z o.o. w Radomiu.

7. Przestrzeganie regulaminów wykorzystania funduszy

Przy wykorzystaniu środków funduszu na cele prywatyzacyjne nie zawsze były przestrzegane postanowienia regulaminów, bowiem:

- *W Zakładach Przetwórstwa Tworzyw Sztucznych „Terplast” Sp. z o.o. uchwałami Zgromadzenia Wspólników umorzono niespłaconą część pożyczki zaciągniętej przez pracowników z funduszu prywatyzacyjnego w 1995 r. w kwocie 94,5 tys. zł (co stanowiło 86% całości tej transzy pożyczki) oraz w 1996 r. w kwocie 83,1 tys. zł, co odpowiadało 64% ogólnej kwoty tej pożyczki. Regulamin nie przewidywał takiej możliwości.*
- *Przedsiębiorstwo Budownictwa Wodnego i Ochrony Środowiska „Ekowod” SA w Nowym Sączu nie naliczało umownych odsetek za opóźnienie w spłacie rat pożyczek, udzielonych z funduszu na cele prywatyzacyjne, jak również nie dokonywało korekt naliczonych już odsetek z tytułu wcześniejszych spłat,*
- *W Zakładach Wapienno-Piaskowych „Silikaty” Sp. z o.o. w Radomiu (zawiązanej w 1992 r.) udzielono pracownikom pożyczek z funduszu prywatyzacyjnego (w wysokości 50 zł każda) bez zawierania umów zawierających terminy i zasady spłaty. Zarząd spółki argumentował, że wobec niskiej wartości udzielonej indywidualnie pożyczki, wynoszącej 50 zł, nie widział potrzeby zawierania odrębnych umów z każdym pracownikiem, na tak niewielką kwotę,*
- *W Centrali Nasiennej SA w Radomiu nie przestrzegano treści umów zawartych z pracownikami, którym udzielono pożyczek z utworzonego funduszu na cele prywatyzacyjne. Umowy z pożyczkobiorcami określały, że spłata pożyczek wraz z odsetkami następować będzie od stycznia 1996 r. do grudnia 2005 r. poprzez potrącanie odpowiednich kwot z ich wynagrodzenia. Potrącenia realizowano dopiero poczynając od czerwca 1996 r., tj. z 5 miesięcznym opóźnieniem,*
- *W Radomskiej Fabryce Farb i Lakierów „Raffil” SA w Radomiu nie przestrzegano określonych w umowach terminów spłat rat pożyczek udzielonych pracownikom z funduszu prywatyzacyjnego. Spłata pożyczek rozpoczęła się z dwumiesięcznym opóźnieniem w stosunku do terminu określonego w umowach. Pożyczkobiorcy zobowiązali się do spłaty pożyczek, począwszy od następnego miesiąca po podjęciu działalności przez Spółkę, co nastąpiło 1 marca 1995 r., natomiast pożyczki były spłacane od czerwca 1995 r.*

Stwierdzono, że na dzień 30 kwietnia 1996 r. 17 osób zalegało ze spłatą rat pożyczek: w kwocie 738 zł, w tym 1 osoba w ogóle nie rozpoczęła spłaty pożyczki (zalega ze spłatą 11 rat w kwocie 292 zł). W maju 1995 r. 14 osób dokonało wpłat zaległości wraz z odsetkami w kwocie 415 zł. Pomimo, iż z umów pożyczek wynika obowiązek naliczania odsetek za zwłokę, odsetki zostały wyegzekwowane (w kwocie 18 zł) tylko od 3 osób.

III. INFORMACJE O PRZEBIEGU POSTĘPOWANIA KONTROLNEGO I DZIAŁANIACH PODJĘTYCH PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI

1. Wystąpienia pokontrolne zostały skierowane do kierownictw 67 kontrolowanych podmiotów (w tym Ministra PW), a dodatkowo, w związku z ustaleniami kontroli, skierowano 3 wystąpienia do Wojewodów.

W wystąpieniach kierowanych do zarządów 19 kontrolowanych spółek i dyrektorów 3 przedsiębiorstw państwowych przedstawiono oceny charakteryzujące cele i sposoby tworzenia i wykorzystania funduszy prywatyzacyjnych oraz przyczyny wykorzystania niezgodnego z pierwotnymi założeniami względnie ich niewykorzystywania.

Pod adresem zarządów spółek i kierownictw przedsiębiorstw sformułowano wnioski pokontrolne (str. 4 niniejszej informacji).

Odpowiadając na wystąpienie pokontrolne zarządy spółek i kierownictwa p.p. informowały o sposobie i stopniu realizacji wniosków, podjętych działaniach i ich dotychczasowych efektach.

2. Do ocen, uwag i wniosków zawartych w wystąpieniu pokontrolnym, Kierownictwo Przedsiębiorstwa Projektowania i Dostaw Kompletnych Obiektów Przemysłowych „Chemadex” w Warszawie na podstawie art. 61 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹⁵ złożyło zastrzeżenia. Zastrzeżenia te dot. stwierdzenia o naruszeniu przez przedsiębiorstwo zasad racjonalnej gospodarki w odniesieniu do podziału zysku za cztery ubiegłe lata i utworzeniu funduszu prywatyzacyjnego. Komisja Odwoławcza oddaliła w całości zastrzeżenia zgłoszone do sformułowania oceny w wystąpieniu pokontrolnym.

¹⁵ Dz.U. z 1995 r. Nr 13, poz. 59; zm. Dz.U. z 1996 r. Nr 64, poz. 315; Nr 89, poz. 402.

Oddalając zastrzeżenia Komisja podkreśliła, że:

„Argumenty przytoczone przez Dyrektora „Chemadex'u” w piśmie z dnia 9 września 1996 r. potwierdzają, iż zyski za lata 1992-1995 Przedsiębiorstwo przeznaczyło w całości na nagrody i fundusz prywatyzacyjny.

W latach 1992-1995, Dyrekcja Przedsiębiorstwa pomimo opracowanych programów prywatyzacyjnych nie przeprowadziła niezbędnej restrukturyzacji majątkowo-organizacyjnej, a także nie podjęła skutecznej działalności marketingowej, co przyczyniło się m.in. do częściowej utraty pozycji Firmy na rynkach krajowym i zagranicznym oraz zahamowania procesów prywatyzacyjnych”.

„...wydatki na rozwój Przedsiębiorstwa wynikały z wyważenia potrzeb i możliwości ich realizacji, przy czym potrzeby inwestycyjne znacznie przekraczały możliwości finansowe.

Poniesione w latach 1992-1995 wydatki na inwestycje, remonty i postęp techniczny w wysokości ponad 25 mld st. zł, a także planowane na 1996 r., w kwocie 4 mld st. zł, nie w pełni zaspokoiliły potrzeby Przedsiębiorstwa.

Nieprzeznaczanie przez organy Przedsiębiorstwa części zysku za lata 1992-1995 na fundusz Przedsiębiorstwa stanowiący podstawowe źródło finansowania jego rozwoju było jedną z przyczyn m.in. niekonkurencyjności Firmy, a także pogorszenie wyników finansowych”.

Podane wyżej argumenty, zdaniem członków Komisji, noszą znamiona cech gospodarki nieracjonalnej i dotyczą głównie przeznaczenia zysków za lata 1992-1995 na nagrody i fundusz prywatyzacyjny, a nie na dalszy rozwój Przedsiębiorstwa.

3. Minister Skarbu Państwa poinformował NIK, że realizując wnioski pokontrolne (vide str. 4 niniejszej informacji), podjął zadania ustalenia procedury wykorzystania środków funduszy prywatyzacyjnych w związku z opublikowaniem ustawy z 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, dającej uprawnienia pracownikom prywatyzowanych spółek do nieodpłatnego nabycia do 15% akcji należących do Skarbu Państwa.

Jednocześnie Minister zadeklarował wyznaczenie jednej komórki organizacyjnej resortu, odpowiedzialnej za koordynację działań związanych z problematyką funduszy prywatyzacyjnych, celem zapewnienia jednolitej interpretacji i praktyki przepisów w tym zakresie.

Akceptuję:
Wiceprezes
Najwyższej Izby Kontroli

Jacek UCZKIEWICZ

Dyrektor Departamentu
Skarbu Państwa i Prywatyzacji

Ryszard SZYC

Zatwierdzam:
Prezes
Najwyższej Izby Kontroli

Janusz WOJCIECHOWSKI

Warszawa, dnia 26 czerwca 1997 r.